

İTALYA

● İlqar Hüseynov,
kulturologiya elmləri doktoru

Ərazisi: 301.2 km.
Paytaxtı: Roma (2.8 mln)
Dövlət dili: İtalyan dili
Din: Katolisizm
Pul vahidi: Avro
Dövlət quruluşu: Parlament respublikası, unitar dövlət
Milli bayramlar: Yeni il, Milad bayramı, Respublika günü

Avropanın cənubunda yerləşən İtaliya Apennin yarımadasını, Siciliya, Sardinia və bir neçə xırda adaları təşkil edir. İtaliya ərazisində Vatikan və San-Marino kimi daha 2 kiçik dövlət yerləşir.

İtaliya şimalda İsveçrə və Avstriya, şimal-şərqdə Sloveniya, şimal-qərbdə Fransa ilə həmsərhəddir. Şərqdə Adriatik dənizi, qərbdə Liquriya və Piven, cənubda İon və Aralıq dənizləri ilə əhatə olunub. İtalyanlar 100 min il əvvəl paleolit dövründə Apennin yarımadasında məskən salmışlar. E.ə. II minilliyin əvvəllərində latın tayfaları İtaliyaya daxil olub və e.ə. 753-cü ildə Romanın əsasını qoyublar...

italıyanın bütün tarixi bu balaca şəhər-dövlət ilə bağlı idi. İtaliya əsasən dağlıq ölkədir. Ərazisinin böyük bir hissəsini dağ və yüksəkliklər tutur. Qədim Romanın yüksək mədəniyyəti Romanın etnik tərkibini təşkil edən xalqların mədəniyyətinin etrusk və əlin mədəniyyətlərinə qovuşması nəticəsində meydana gəlmiş və inkişaf etmişdir. İtaliyanın müxtəlif rayonlarında aşkar edilmiş qədim bina qalıqları, məqbərələr etrusk mədəniyyəti haqqda təsəvvür yaradır. E.ə. 509-cu ildə sonuncu Roma çarının devirən vətəndaşlar Romanı respublika elan etdilər və öz müstəqilliklərini bir neçə əsr qoruyub saxladılar.

Dövlət təsisatlarının möhkəmlənməsi respublikaya e.ə. IV əsrdə yeni ərazilər istila etməyə imkan verdi. E.ə. III əsrdə Roma artıq Apennin yarımadası və Aralıq dənizində öz hökmlərini təsbit etmişdi. E.ə. I əsrdə Sullanın diktaturos, Yuli Sezarın hökmlərini respublika üsul-idarəsinə zərbə vurdu. E.ə. I əsrdə O. Avqustun vaxtında respublika üsul-idarəçiliyi süqut etdi və imperiya yarandı. Qədim Roma mədəniyyəti yunan mədəniyyətinin təsiri altında inkişaf etmişdir. Antik dövrün tarixçiləri Plutarx, Svetoniy yazırdılar ki, yunan şəhərlərinin işğal edilən romalılar Romaya yüzlərlə heykəl və təsviri sənət əsəri gətirmiş, həmin sənət əsərləri ilə məbədləri, meydanları bəzəmişdilər. III əsrdə daxili ziddiyyətlərin güclənməsi imperiyanın süqutunu labüd etdi. 395-ci ildə Roma 2 yerə - Şərq və Qərb hissələrinə parçalandı. V əsrdə Qərbi Roma barbarlar tərəfindən işğal olundu və 476-cı ildə Qərbi Romanın mövcudluğuna son qoyuldu. Sonrakı əsrlər ostoqtlar, bizanslılar, lanqobardlar müstəqil şəkildə İtaliyaya basqınlar etdirdilər. VIII əsrdə Fransa kralı I Karl İtaliyanı işğal etdi və imperiyasına qatdı. IX əsrdə imperiya süqut etdi. 962-ci ildə İtaliya "Müqəddəs Roma imperiyasına" daxil oldu. XIV-XVI əsrlərdə Şimali və orta İtaliyada erkən kapitalist münasibətləri yarandı. İtaliyanın onlarla yarımüstəqil knyazlıqlara bölünməsi qonşu dövlətlərin işğalçı niyyətlərinin gerçəklənməsini asanlaşdırdı.

İtaliyanın Genuya və Venesiya kimi nisbətən güclü şəhər-dövlətləri ölkəni müdafiə etmək və birləşdirmək iqtidarında deyildi. Nəticədə XVI əsrdə demək olar bütün İtaliya İspaniyanın siyasi hakimiyyəti altına düşdü. 1701-1714-cü illərdə İspaniya mirası uğrunda gedən müharibələrdə Avstriya qalib çıxdı və İtaliyaya sahib oldu. Hakimiyyət Qabsburqların XVIII əsrin sonu, XIX əsrin əvvəllərində İtaliya Napoleon hakimiyyətinin qurbanı olan ölkənin ərazisində Fransadan asılı olan dövlətlər yaradıldı. Napoleon Fransanın süqutundan sonra Vyana Konqresi (1814-1815) Sardiniya krallığında, hər iki Siciiliya krallıqlarında, Modena, Luka, Parma hersoqluqlarında mütləqiyət bərpə etdi. Lombardiya və Venesiya Avstriya imperiyasına qatıldı. XVIII əsrin ortalarında ölkədə müstəqillik və birləşmə uğrunda mübarizə gücləndi. 1848, 1859, 1866-cı illərdə İtaliyanın milli qəhrəmanı Cuzeppe Qaribaldinin (1807-1882) başçılığı etdiyi İtaliya milli-azadlıq

hərəkəti ilə işğalçılar arasında qanlı çarpışmalar baş verdi. Pyemont nisbətən nüfuzlu krallıq hesab edilirdi. Bu krallıq 50-ci illərdə dövlətin birliyi uğrunda mübarizəyə başçılıq edirdi. 1860-cı ilin sonunda İtaliya Sardinia krallığı ətrafında birləşdi və 1861-ci ildə İtaliya krallığı elan edildi. Nəhayət, 1870-ci ildə Romanın İtaliyaya qaytarılması ilə İtaliya dövlətinin birləşməsi prosesi başa çatdı.

İtaliyanın Avropada öz ərazilərini artırmaq arzusu onu I dünya müharibəsində Almaniyaya qarşı iştirak etməyə vadar etdi. 1922-ci ildə hakimiyyət Mussolininin faşist rejiminə ölnə keçdi. 1940-cı ildə İtaliya II dünya müharibəsində Almaniyanın müttəfiqi oldu. İngiltərə-Amerika müttəfiqlərinin müdaxiləsi ölkəyə azadlıq və demokratiya gətirdi. 1946-cı il iyun ayının 2-də İtaliya respublika elan olundu. 1957-ci ildə İtaliya böyük sənaye dövlətləri arasında mühüm yerlərdən birini tutdu. İtaliya hərbi obyektlərinin yerləşməsi üçün əlverişli mövqeyə tutur. ABŞ və NATO-nun 10 hərbi-dəniz və 8 hərbi-hava qüvvələri bazaları burada yerləşir. Ölkə sərhədlərinin çox hissəsi Alp dağları zonasında yerləşdiyindən burada vulkanik, seysmik, o cümlədən tektonik fəaliyyət yüksəkdir. Ərazisinin / hissəsini dağ qırsaqları örtür. Monblan (4807 m), Monte-Bora (4684 m), Çervina (4478 m) ölkədə ən yüksək dağ zirvələridir. Alp dağlarında yerləşən Antro-Dei-Kork mağarası (805 m) dünyanın ən dərin mağaralarından biridir. İtaliyada 70 böyük mağara vardır. Etna (3340 m), Stromboli (926 m) İtaliyanın ən məşhur vulkanlarıdır. Ən iri çay Po çayıdır. Po çayı qərbdən şərqə bütün Padon düzənliyi boyunca axır. Adriatik dənizinə tökülür və delta əmələ gətirir. Po çayı Apennin yarımadasında nisbətən böyük çay olan Tibr və Arno kanal sistemi ilə birləşib. Tibr çayının üzərində Roma, Arno çayı üzərində Florensiya və Piza şəhərləri yerləşir. Göllərin əksəriyyəti Alp dağlarının əyərindədir. Göllər tektonik

mənşəlidir və gəmiçiliyə yararlıdır. Şimali İtaliyada subtropik, mülayim kontinental iqlim hökm sürür. Alp və Apennin yarımadası qərbdən gələn hava kütlələrinin qarışması əldəyi üçün Adriatik dənizindən gələn soyuq hava kütlələri iqlimə daha çox təsir edir.

Alp dağlarında palıd, şabalıd, ağcaqayın, fıstıq və iynəyarpaqlı meşələr bitir. Əvvəllər Padon düzənliyində palıd meşələri, subasar otlaqlar yayılmışdı, hazırda onları mədəni bitkilər əvəz edir. Heyvanat aləminə əsasən dağlıq ərazilərdə təsadüf etmək olar. Əhəlinin çox hissəsi italyanlardır (94%), ancaq onlar özlərini ilk növbədə ətəməli, venesiyalı, siciyliyalı hesab edirlər. Bu, İtaliyanın tarixi ilə bağlıdır. Regional müxtəliflik özünü xərəyin hazırlanmasından tutmuş, yerli adət-lərə qədər hər yerdə göstərir. İtaliya əhalişi italyan dilində danışır, amma şimalda fransız, alman və slovenlər kimi etnik qruplar da mövcuddur. Sardiniyada sardlar yaşayırlar. Onların dialekti qədim latın dilinə yaxındır. Şimali Afrikaya yaxın olan Siciiliyanın özünəməxsus adət-ənənələri var.

Hazırda əhəlinin əksəriyyəti şəhərlərdə yaşayır və əsasən sənaye və xidmət sahələrində məşğuldur. İtalyanlar mehriban, qonaqpərvər, səlihsəvar millətdir. İtalyanlar idmana, xüsusən futbola, avtomobil və velosiped yarışlarına həvə göstərirlər. Ölkədə qıç idmanı, dağ turizmi yüksək inkişaf etmişdir. İtaliya şərabçılıq ölkəsidir. Toskana şərabı ən məşhur şərab sayılır. Hər əyalət özünəməxsus mətbəxi ilə fəxr edir. Pizza və spaghetti dünyanın ən məşhur yeməkləridir.

Amfiteatr Roma xitirasıdır. O, tribunalarla əhatə olunmuş ellips formalı meydana ibarətdir. Burada qanlı gladiator döyüşləri keçirilirdi, yurtda heyvanların boğuşması nümayiş etdirilirdi. Romada bir neçə amfiteatr var idi, lakin 64-cü ildə baş vermiş yığından sonra yeni qurğuya ehtiyac duyulurdu. 69-cu ildə Roma imperatoru Vespasian yeni amfiteatrın tikilməsinə qərar verdi.

Yeni amfiteatr əvvəllə Flavi amfiteatrı adlanırdı. VII əsrdən başlayaraq onu Kolizey adlandırdılar. Kolizeyin perimetri 500 m, hündürlüyü 48.5 m-dir. Kolizey əhəngdaşı, tuf və kərpicdən tikilib.

80-ci ildə onun tənənəli açılışında Vespasianın varisi Tut iştirak edirdi. Bu mərasimdə romalılar üçün 5000 yurtdan heyvanın boğuşması tamaşası nümayiş etdirilmişdi. Lakin tikinti hələ başa çatmamışdı. Amfiteatrın ən yüksək tribunası imperator Domisian dövründə tikilib başa çatdı.

Tikili çoxmərtəbəli tribunalar sistemindən ibarətdir. Müəkkəb pilləkənlər sistemi tribunalara gediş-gəlişi asanlaşdırdı. Tribunalar eyni zamanda 50000 tamaşaçı qəbul edə bilirdi. Vəhşi heyvanlar yeraltı keçidlər və qaldırıcı qurğular vasitəsilə bərbəş meydana çıxarılırdı.

Zəngin texniki təchizatına görə Kolizey öz dövrünü xeyli qabaqlamış qurğu hesab olunur.

Məşhur "Maili qüllə" (1773-cü il) Piza şəhər kilsəsinin zəng qülləsi, gözəl memarlıq kompleksinin tərkib hissəsidir. Əgər bu qüllə başqa qüllələr kimi sətəşəquli vəziyyətdə olsa idilər, yalnız memarlar və tarixçilər üçün

marahılı olardı. Lakin quruluşunda yol verilmiş xəta ona dünya şöhrəti gətirmiş oldu.

Qüllənin hündürlüyü 55 m-dir, üzərindəki lövhədən məlum olur ki, təməli 1174-cü ildə qoyulub. Piza təqvimini ümumi təqviminə ili qabaqladığından, qüllənin tikintisinin 1173-cü ilə aid olduğunu aşkar edirik. Qüllənin memarları Bonnano Pizano və Vilhelm İnnsburq idi, lakin qüllənin tikintisində başa çatdığına görə onların heç birinə nasib olmadı.

Bələ gümən edirlər ki, qüllənin maili qurulması əvvəlcədən nəzərdə tutulmuşdu. Lakin bu, ağılabat deyil. Bələ də memarlar özülün etibarlı olmadığından aqah idi, odur ki, qurğuda mümkün maillik nəzərdə tutmuşdular. Qüllənin üst meydançasına 294 pillə aparır. Qüllə silindri formasındadır, 8 səviyyədən ibarətdir. Onun orta 6 səviyyəsini gözəl dekorativ arkadalar bəzəyir. Naxışlarda Bizans və islam memarlıq ənənələrinin sintezi duyulur. Qüllə məscid minaresini xatırladır.

1063-cü ildə pizalılar Palermo yaxınlığında baş vermiş dəniz savaşında ərəbləri məğlub edirlər. Qələbənin şəərəfinə kilsənin bünövrəsi salınır. 100 il sonra kilsənin zəng qülləsinin tikintisi başlanır. Tikilinin memarlıq üslubu Roma-Piza üslubu adı altında şöhrət qazanır. Qüllənin bayır divarlarının ağ və qara mərmər örtüyü də islam memarlığı əhənginə dəlalət edir.

Məşhur Qalileo Qaliley Piza qülləsindən öz təcrübələri üçün istifadə etmişdir. Bələ ki, qravitasiya qanunlarının keşf edilməsində maili qüllənin özünəməxsus tətbiqi rolu olub. İtaliyanı haqlı olaraq açıq havada muzey adlandırrırlar. İtaliya şəhərini görkəmli memarlıq abidələri bəzəyir.

İtaliyanın paytaxtı Romanı "əbədi şəhər" adlandırrırlar. E.ə. I əsrdən burada heyat heç vaxt səngiməyibdi. Roma xüsusilə intihab dövründə çiçəklənir. O, dünyanın ən gözəl şəhərlərindən sayılır. Əsrlər onun tarixi görkəmində silinməz izlər qoyub. Keçmişlə müasir dövrün canlı uyğunluğu şəhərə özünəməxsus gözəllik gətirir. Kolyzey, Panteon, zəfər tağları, qədim hasar qalıqları. Forum memarlıq kompleksi kimi antik dövrə aid tarixi abidələr bütün dünyada məşhurdur.

İntihab dövründə Mikellancelo, Rafael, Bramante kimi dahi İtalyan sənətkarları Romada möhtəşəm tikililər inşa etmişlər. Şəhərin qədim hissəsində barokko üslubu üstün-

lük təşkil edir. XVII-XVIII əsrlərə aid saray və kilsə fasadları qədim meydanların bəzəyidir. Mərmər pilləkənlər, tekrarı olmayan fəvvarələr, müxtəlif heykəltəraşlıq abidələri 7 yüksəklik üzərində yerləşən şəhərin memarlıq görünüşünü tamamlayır.

Müqəddəs Pyotr kilsəsinin günbəzi Mikelandelo dühasının gözəl nümunəsidir. Dünyanın ən kiçik dövləti olan Vatikan Romanın bir neçə məhəlləsi hüdudlarında yerləşir.

Milan İtaliyanın qədim şəhərlərindən biridir. Qədimdə burada kəllər məskunlaşmışdılar. E.ə. III əsrdə romalıların şəhəri işğal edirlər. İntibah dövrü şəhərin görkəmində əhəmiyyətli iz qoymuşdur. Dahi Leonardo Da Vinçinin "Gizli yüngüncək" əsəri Santa-Mariya-delle-Grasiya kilsəsini bəzəyir. Sfortsa sarayı, imarətlər və kilsələr İntibah yaradıcılığı nümunələridir. Qotik memarlıq üslubunda tikilmiş Duomo kilsəsi şəhərin başlıca abidəsi sayılır. Onun inşası 140 il davam etmişdir.

"La-Skala" opera teatrı bütün dünyada məşhurdur.

Venesiya İtaliyanın ən gözəl şəhərlərindəndir. Adriatik dənizinin Venesiya körfəzində səpələnmiş 118 qumsal adalar üzərində yerləşir. Şəhərin kanal sistemi üzərində salınmış sayısız-hesabsız körpülər şəhər küçələrini birləşdirir.

Tirren dənizi sahilini zolağında Fnomiçino və Lido-di-Roma dəniz kurortları, Adriatik dənizi sahillərində Pezaro, Fano, Ankona kurortları şöhrət tapmışdır.

Neapol ənənələr şəhəri, spagetti və pizza yeməklərinin vətənidir. Vezuvi vulkanı yaxınlığında yerləşir. Zəfər tağı, Kral muzeyi, Milli muzey şəhərin görkəmli abidələridir. Sahil suları yaxınlığında öz gözəlliyi, habelə dərin mağaraları ilə məşhur olan Kapri adası yerləşir. 8-9 metrlik vulkanik suxurlar və kül altında gömülmüş Pompey şəhəri arxeoloji abidədir. Sorrento, Pozitano, Ravello, Salerno, habelə Sicilyada Sirakuz kimi şəhərlər məşhur kurortlar sırasındadır. Adriatik dənizi sahilini zolağında, Lombardiya əyalətində Ravennadan Ankonaya qədər Adriatik Rivyerəsi kurort zonası uzanır.

Florensiyanı şəhər-muzey adlandırlırlar. İtalyan İntibah dövrünün memarlıq abidələri, təsviri sənət nümunələri burada dolğun surətdə qorunub saxlanmışdır. Florensiyanın qədim dar məhəllələrində hələ də Dante dövrünün binaları mövcuddur. Florensiya İntibah dövrünün simvolu hesab olunur. Onun meydanları, sarayları Mikelandelo,

lo, Cutto, Brunelleski, Alberti, Donatello Giberti, Mazaçço, Uççello, Giraldayo, Pitti, Mediči-Rikardi, Ruççelayi, Ufizzi kimi görkəmli sənətkarların təsvir və memarlıq əsərləri ilə düzəldilib. Dünya şöhrətli İtaliya muzeylərində Leonardo Da Vinçi, Bottičelli, Mikelandelo kimi məşhur İtalyan rəssamlarının əsərləri saxlanılır. Muzeylərdə etrusk mədəniyyətinin sənət nümunələrini görmək olar. Kolizey, Panteon, Zəfər tağı, Forum, imperator Trayanın zəfər sütunu, marsella teatrı Qədim Roma dövründən bu günə qədər gəlib çatmış tarixi memarlıq abidələridir. Orta əsr saray və kilsələri öz gözəlliyi və özəməti ilə diqqəti cəlb edir. XI-XIII əsrlərdə İtaliyada roman üslubu formalaşır. Bu dövrdə mozaikalı bənzəklər, qabarıq naqışlar, rəngli qüllələr meydana gəlir. XII əsrdə Veronada San-Zeno Macero kilsəsi tikilmişdir. XIII əsrdə Orta İtaliyada Bizans mədəniyyətinin əsası olan ikona təsvir sənəti inkişaf edir. XII-XIV əsrlərdə qotik üslub hökm sürür. Palasso, Vekkyo, Florensiya, Venesiya sarayları qotik üslubdadır. XV-XVI əsrlərdə Avropanın mədəni inkişafında mühüm mərhələ olan İntibah mədəniyyəti inkişaf etməyə başlayır. Həmin dövrdə F. Brunelski, B. Alberti, B. Rossellino kimi memarların, Donatello, Yakoba Dello Kverçço, Andrea Dell Vekyo, Mikelandelo, Benvenuto Çellini, Del Robia ailəsinin heykəltəraşları, Mazaçço, P. Uççello, Sandro Bottičelli, Rafael, Tisian, Leonardo Da Vinçi və başqa təsviri sənət ustalarının yaradıcılığı çiçəklənir.

Palermoda ərəb və Bizans memarlıq elementlərindən ibarət Roma tikililəri, kilsələr, saraylar XI-XVI əsrlərə aiddir. Sirakuzada e.ə. VI-V əsrlərə aid qədim yunan məbədlərinin qalıqları və e.ə. V əsrə aid teatr, Triyesda Qədim Roma dövrünə aid qalıqlar və XIV əsrə aid Venesiya istehkamları, Berqamoda XII əsr Radcon sarayı, Moden və Parmada XI-XII əsrlərə aid hasarlır, Romada Palasso Dell Arenç (XIII əsr), Livornoda XIV əsrə aid memarlıq abidələri, Aressoda XIII əsrə aid qotik saray və kilsələr, Ankonada imperator Trayanın zəfər tağı (XII əsr) və Roma hasarı (XI əsr) dırır.

Siyena şəhəri daha çox orta əsrlər görünüşünə malikdir. Burada XIII-XV əsrlərə aid kilsələr, saraylar, XIII əsrə aid Palasso Publik adlanan tikili yüksəlir. Peruccada etrusk şəhər istehkamları, Ravenada Qall Plasidinin mavzoleyi (V əsr), xristian bazilikaları, San-Vital və Teodor mavzoleyi (VI əsr), Genuyada XVI-XVII əsrlərə aid saray və imarətlər qorunub saxlanılıb. Palermoda botanika bağı, yarmarkalar, San-Covani Del Ermita (1122-ci il) və Martorano kilsəsi (1143-cü il), XII əsrə aid qotik üslubda tikilmiş Palasso Red sarayı, Bolonyada roman və qotik üslublarda inşa edilmiş kilsələr, qalalar (XI-XII əsrlər), XIII-XV əsrlərə aid qotik üslubda saraylar, barokko və İntibah üslubunda saraylar, Milanda Santa Mariya Del Orasiya monastırı (XV əsr), 4400 heykəldən ibarət qotik Duomo hasarı (XIV-XIX əsrlər), La-Skala opera teatrı, Mantuyada freskalarla bəzədilmiş San Corco qəsri, L.B. Alberti tərəfindən tikilmiş kilsələr, Neapol turizm mərkəzində xristian sərəbələri, qəsrlər (XII-XV əsrlər), qotik, İntibah, barokko üs-

lubunda kilsə və saraylar, Veronada antik abidələr, V-XII əsrlərə aid roman kilsələri, XII-XIII əsrlərə aid qotik saraylar ziyarətçiləri nəfis məlahəti ilə valeh edir.

Venesiyanın San-Marko meydanında saray, kitabxana (XVI əsr), monastırlar gözəl memarlıq abidələridir. Florensiyada qədim botanika bağı, Santa-Mariya Del Fyore hasarı (XIII-XV əsrlər), Mediči Bizardi sarayı və kilsələri durur. Turində qədim Roma teatrı, barokko üslubunda tikilmiş kilsə və saraylar, meydan və küçələr (XVII-XX əsrlər), Asskizidə freskalarla bəzədilmiş San-Françesko kompleksi (1228-ci il) diqqəti cəlb edir. İtaliyada dünya musiqi mədəniyyəti inkişaf etmişdir. XI əsrdə yaşayış İtalyan rahibi Quida Doressa müasir not yazısının müəllifidir.

Tarantella, sicilian, barokko məşhur İtalyan xalq nəğmələri və rəqləridir. XVI-XVII əsrlərdə vokal sənəti, instrumental musiqi, opera, oratoriya, kantata inkişaf edir. Yakobo Peri (1561-1633), Culio Kaççini (1550-1618), Alesandro Skarlatti (1660-1725), Covanni Paiziyello (1740-1816), Luici Bokkerini (1743-1805), Domeniko Çimarozza, (1749-1801) Çoakino Rossini, (1792-1868), Qaetano Doniçetti (1797-1848), Cuzeppa Verdi (1813-1901), Amilkare Ponkyelli (1834-1886), Rucero Leonkavallo (1857-1919), Çakomo Puççini (1858-1924), Pyetro Maskanyi (1863-1945) İtalyan opera sənətini inkişaf etdirirlər. Dahi Cuzeppa Verdi yaradıcılığı İtalyan opera sənətinin ən yüksək zirvəsidir.

Müasir turizmin formalaşmasında Roma imperiyasının özədlilməz rolu olmuşdur. İmperator Titin şəhərinə zəfər tağı (81-ci il), imperator Trayan zalı, Kolizey, Panteon, icimal hamamlar, ilkin xristian sərəbələri, Kaptoli meydanı, Müqəddəs Pyotr kilsəsi (1506-1614), barokko üslubunda kilsələr, saraylar və digər tarixi mədəniyyət abidələri ekskursiya marşrutlarına xüsusi mözmun götürür.

İtaliyada müasir turizm sənayesinin tarixi 100 illik dövrü əhatə edir. Bu vaxt ərzində ölkə dünyanın qabaqcıl turizm mərkəzlərindən birinə çevrilmişdir. 1991-ci ildə

Aralıq dənizi bölgəsinə gələn turistlərin 36 %-i İtaliyanın payına düşürdü. 1983-cü ildə ölkədə turizmin inkişafı məqsədi ilə turizmin inkişafı təkmilləşdirilməsi haqqında əsas qanun qəbul edildi. Qanunda bölgə səviyyəsində idarələmə orqanı, iş qaydaları müəyyən edilir, ölkənin mehmanxana təsərrüfatının təsnifatı verilir, turizm və nəqliyyat agentlikləri birliklərinin fəaliyyət qaydaları şərtləndirilir, turizm sahəsində peşəkarların fəaliyyəti tənzimlənir, dövlət tərəfindən turizm sahəsinə dəstək tədbirləri müəyyən edilir. Yerli və xarici turistlərin ilk növbədə İtaliyanın mədəni dəyərləri, dağları, gölləri kimi turizm resursları, habelə bu sahədə qonaqlara göstərilən yüksək xidmət mədəniyyəti cəlb edir. İtaliyada beynəlxalq turizm, əsasən, ölkənin şimalında cəmləşib. Xarici turist qəbuluna görə I-cı yer Venesiya şəhərinə (20%) məxsusdur. Ondən sonra Toskana (13%) və Alto-Adica (13%) gəlir. San-Remo qış kurortu beynəlxalq turizm mərkəzidir. Cənubi Tirolda 50-dən artıq qəsrlərdə otellər və muzeylər fəaliyyət göstərir.

Xarici turistlərin axını, əsasən, iyul-avqust aylarına təsadüf edir. Bu amil həm şəhərlər, həm sahiləni kurortlar, həm də bütövlükdə qonaq qəbulu sahəsi üçün problemlər yaradır, çünki gecələmək üçün yaşayış fondu azlıq edir. Mehmanxana yerlərinin əksəriyyəti Trentino vilayətində (18.5%) və Alto-Adicada (13%) cəmləşib. Sənaye zonaların yaxınlığında turizm mərkəzlərinin yerləşdirilməsi kurortların ekoloji vəziyyətinə mənfi təsir edir. Hər il İtaliyanın mehmanxana və qonaq evlərində 60 milyon turist qalır, onların 35 %-ni xarici turistlər təşkil edir. Xarici və yerli turistlərin 85 %-i mehmanxanalarda qalır. İtaliyaya xarici turistlərin əksəriyyəti Almaniya, Fransa, Avstriya, İsveçrə kimi qonşu ölkələrdən gəlir. Bu ölkələr arasında birincilik Almaniya məxsusdur. ABS, Yaponiya və başqa uzaq ölkələrdən olan turistlər İtaliyaya daha uzun müddətə gəlir və əsasən Roma, Florensiya və Venesiyanı ziyarət edirlər. İtaliyaya gələn turistlər ən çox şəhərlərdə (50%) və dəniz sahillərində (25%) istirahətə üstünlük verirlər.

Ölkədə beynəlxalq turizmin inkişafında Turizm üzrə Milli idarə (ENIT) böyük rol oynayır. Onun bir çox ölkələrdə öz nümayəndəlikləri fəaliyyət göstərir. Beynəlxalq turizm bazalarında şəraitin tədqiqi, reklam tədbirləri və ölkəyə xarici turist axımının genişləndirilməsi vəzifələri ENIT-in üzünə düşür. İtaliyanın turizm resurslarının çeşidi İtalyanlara öz istirahət tələbatlarını vətənlərində təmin etmək imkanı yaradır. Son dövrlərdə iqtisadiyyatın yüksəlişi, valyuta nəzarətinin sadələşdirilməsi xarici səyahətlərin inkişafına təkan vermişdir. Digər Aralıq dənizi ölkələri ilə turizm sahəsində rəqabət İtalyan kurortlarına düşən gərginliyi azaldır. Fəni zamanda İtaliyanın tarixi və mədəni abidələri hələ uzun müddət xarici turistləri jəlb edəcəkdir. Odur ki, mədəni dəyərlərin qorunub saxlanılması, turizm mərkəzlərinə yönəlməsinə axınların idarə olunması olduqca böyük əhəmiyyət kəsb edir...

